

Nəğmələrin şeir ömrü

Zeynal Cabbarzadə şeirləri köhnəliyin içində həmişə təzədir

Tez-tez eşitdiyimiz bir cümləyə qəlbən alışmışıq: "Sözləri Zeynal Cabbarzadəninindir". Uzun illərdir ki, bu şairin şeirlərinə yazılmış mahnılar elimizin, obamızın sərhədlərini aşaraq xarici ölkələrdə də müntəzəm səslənir. Zeynal Cabbarzadənin poeziyasında sözlərlə səsin düzümü, ahəngi elə cazibədar olub ki, çox müqəddir bəstəkarlar bu şairlə həvəslə əməkdaşlıq edərək əbədiyaşar mahnılar yaratdılar. İlk dəfə onun şeirlərinə musiqi yozumu verən görkəmli bəstəkarımız Qara Qarayev olub. "Sülh" adlanan bu uşaq mahnısı indi də oxunur. Bəllidir ki, Səid Rüstəmov, Cahangir Cahangirov, Tofiq Quliyev, Ağabacı Rzayeva, Emin Sabitoğlu kimi qüdrətli bəstəkarlar da Zeynal Cabbarzadənin yaradıcılığına müraciət etməyi çox sevdilər.

Hələ sağlığında korifeyləşən, çox erkən qocalan, bununla bahəm ucalan Zeynal Cabbarzadə cəmi 57 il yaşayıb. Bu az ömründə elə əsərlərə imza atıb ki, həmişə müasirimizdir, həmişə gələcəyə inamla yol gedir. Təsadüfi deyil ki, xalq şairi Rəsul Rza hələ ötən əsrin 60-cı illərində yazmışdır: "Zeynal bizim nəğmə yazan şairlər arasında birinci yer tutanlardır". Unudulmaz Rəsul Rza Zeynal Cabbarzadənin yaradıcılığını həmişə təqdir edib, neçə kitabına ön söz yazıb. Onun fikirlərində bir səmimiyyət olardı: "Zeynalın elə şeirləri vardır ki, fikri, ifadə tərzi, obraz silsiləsi etibarilə təzə deyil, lakin olduqca sadə, səmimi, ürəyeyatandır... Bu şairin şeirlərində ifadə olunan hiss, fikir bizə tanışdır. Lakin Zeynal qələmi özünəməxsus elə bir intonasiya yaradır ki, onun şeirləri adilik və ümumilik qəlibindən çıxır".

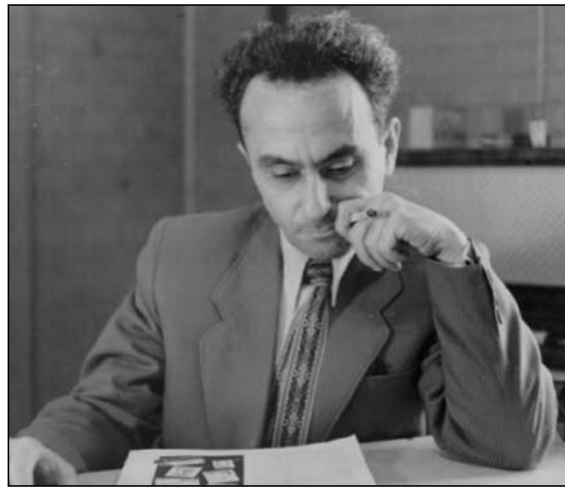
Zeynal Cabbarzadənin poeziyası elə bir ilhamın məhsulu, yaradıcılıq pafosunun, poetik həyəcanının bəhrəsi idi ki, şeirləri şairin mövqeyini müəyyən edirdi, onu sevdirirdi. Həqiqətən də onun şeirlərini vərəqləyəndə istər-istəməz fikirləşirsən: bu şairin yazdıqlarının demək olar ki, çoxu öz-özlüyündə bir nəğmədir. Ona musiqi yazılma da, yazılmasa da ahəngindəki ritmiklik insanı valeh edir. Ömrü boyu Azərbaycanı tərənnüm edən, onun dağına, dərəsinə, gölüne, çayına, zəhmətkeş insanlarına, yaradıcı şəxsiyyətlərinə şeir qoşan Zeynal Cabbarzadə həqiqi mənada nəğməkar şair idi. Özü də bu adı ilə fəxr edirdi:

*Əsiri olmadım şöhrətin, şanın,
Demədim mənədir ağılı dünyanın.
Vətənim - bu gözəl Azərbaycanın
Nəğməkarı olub yorulmamışam.*

Elə bu niyyətlə, bu istəklə də qısa ömrünü vətəninə poetik tərənnümünə həsr edən Zeynal Cabbarzadə həm də Azərbaycanda ilk əmək mahnılarını yaradan şair kimi tarixə düşüb. Onun Səid Rüstəmovla birlikdə yazdıqları "Sürəyya" uzunömürlü mahnılardan biri oldu. Əməyin təntənəsinə, insan həyatındakı yerinə toxunan, əhəmiyyətindən söz açan bu mahnıda olan coşğunluq onu dillər əzbəri etdi. İndi dünyada nə Sürəyya Kərimova var, nə Səid Rüstəmov, nə də ki Zeynal Cabbarzadə, "Sürəyya" mahnısı isə yaşayır! Elə sənətkarı da yaşadan, xatırladan ondan yadigar qalan mənəvi sərəvərlərdir.

Zeynal Cabbarzadə 1920-ci ilin de-

kabırında Bakıda dənizçi ailəsində anadan olub. Orta məktəbi bitirdikdən sonra peşə məktəbində təhsil alan Zeynal Cabbarzadə 1937-ci ildə indiki Pedaqoji Universitetin ədəbiyyat fakültəsinə daxil olub. "Puşkin" adlı şeiri həmin il qəzetdə dərc edilmiş ilk mətbu əsəri sayılır. Təhsil ala-ala o dövrdə nəşr edilən "Balıq cəbhəsi" qəzeti redaksiyasında çalışıb. Tərcümeyi-halından məlum olur ki, həmin illərdə müxtəlif qəzet redaksiyalarında işləyən Zeynal Cabbarzadə bir müddət də Şamaxı rayonunun Mədrəsə kənd orta məktəbində ədəbiyyatdan dərs de-

mişdir. Lakin o, burada pedaqoji fəaliyyətini uzun müddət davam etdirə bilməmişdir. İkinci Dünya müharibəsi başlanan il o da səfərbərliyə alınaraq piyada məktəbinə göndərilmişdir. Kiçik leytenant rütbəsi ilə 416-cı atıcı diviziyasında hərbi xidmətini davam etdirən Zeynal Cabbarzadə ağır döyüş yolu keçib. Dəhşətli müharibənin çox bəlaclarını çəkən gənc şair 1943-cü ildə ağır döyüşlərin birində yaralanaraq eşitmə və görmə qabiliyyətini itirmişdir. Uzun müddət hərbi xəstəxanalarda müalicə alan Zeynal Cabbarzadə, nəhayət, baş leytenant rütbəsi ilə ordudan tərxis olunur. Müharibə-

şairi Zeynal Cabbarzadənin Bakı şəhərində yaşayıb yaratdığı ünvanda (Puşkin küçəsi, 12) memorial baryefinin açılışı mərasimi oldu. Həmin tədbirdə çıxış edən mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev bildirdi ki, ölkə Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasındakı monumental heykəltəraşlıq abidələri, xatirə memorial və memarlıq kompleksləri haqqında" sərəncamına uyğun olaraq Zeynal Cabbarzadənin də Azərbaycan ədəbiyyatında, mədəniyyətində, musiqisində xidmətləri nəzərə alınmış, onun yaşadığı evin fasadına memorial baryefi vurulmuşdur.

Maraqlıdır ki, öz şeirləri və mahnıları ilə həm mədəniyyətimizə, həm də musiqimizə xidmət edən Zeynal Cabbarzadənin bir çox bədii filmlərimizdə də mahnıları əbədi personaja çevrilib. "Onu bağışlamaq olarmı?", "Koroğlu", "Magistral", "Ögey ana" kimi filmlərdə, eləcə də "Səndən mənə yar olmaz" operettasında ölməzlik libası geyinən mahnılar bu gün də sevilir və rəğbətlə qarşılanır. "Ögey ana" filmində "İsmayılın mahnısı" kimi məşhurlaşan coşğun nəğmənin xoş sədaları insanda gözəl hisslər yaradır. Gözlərimiz öndə vətənimizin ürek açan mənərələri canlanır:

*Quşlar, quşlar nə gözəl oxuyur,
Bəh, bəh, bəh, bəh,
Nə gözəl qoxuyur,
Yaşıl, əlvan, sarı gül-çiçəklər.
Dağların qarlıdır,
Bağların barlıdır,
Sevirəm mən səni
Gözəl kəndimiz!*

Zeynal Cabbarzadə şeirlərinin özünəməxsus xüsusiyyətlərindən biri də yadda qalmaq qüdrətinə malik olması idi. Şairin seçdiyi ifadələr, sözlər o qədər sadə, aydın, oynaqdır ki, onları oxuduqca baş sını-

■ Flora XƏLİLZADƏ
əməkdar jurnalist

*Gəl ətəyindən gözəl, tək daşı,
Mənim öz gülümsən,
Şeyda bülbulümsən,
Nə olar bir yol üzümə gül sən.*

Yaxud da müxtəlif korifey sənətkarların coşğunluqla haray çəkdiyi: "Gəzdim Azərbaycanı, tapdım sənin kimi ceyranı. Gəl mənə naz eyləmə, olum gözlərinin qurbanı".

Bir məsələ də mütləq qeyd edilməlidir ki, Zeynal Cabbarzadə qələminin məhsulu olan elə nəğmələr də var ki, uzun illər onlar xalq mahnısı kimi oxunub. Yalnız son illərdə mütəxəssislərin araşdırmalarından və musiqişünasların söylədiklərindən bəlli olub ki, müəllifləri səslənməyən, xalq mahnısı kimi təqdim edilən bu nəğmələrin söz müəllifi məhz Zeynal Cabbarzadədir. Bu mahnılardan biri "Laylay" illər boyu televiziya ekranlarında, efirlərdə səslənməkdədir. Yalnız son kitabının "Nəğmələr" bölümünə düşmüş bu mahnının da öyrəndik ki, sözləri Zeynal Cabbarzadəyə məxsusdur:

*Göydə bulud sovuşsun,
Kipriklərin qovuşsun.
Laylay quzum, a laylay,
İki gözüm, a laylay.*

Həqiqətən də ana laylarından su içmiş bu nəğmənin ahəngindəki gözəllik insanın qəlbinə qəribə bir rahatlıq gətirir. Avazındakı şirinlik şairin folklorumuzdan necə bəhrələndiyini, qaynaqlandığını nəzərə çatdırır.

Təkcə şairliklə deyil, həm də uzun illər publisistika ilə məşğul olan Zeynal Cabbarzadə, görünür, ağır müharibədən gətirdiyi dərdin nəticəsində uzun ömür sürmədi. Az yaşasa da, mükəmməl yazıb-yaratdı. Müxtəlif mövzularda qələmə aldığı şeirlər şairin mənəvi ömrünü uzatdı. Onun dillərə düşmüş nəğmələri, marşları bu gün də sevilə-sevilə oxunur. Uşaqlara ünvanlanmış şeirləri, lirik miniatürləri, poemaları ədəbiyyatımızın incilərinə çevrilib. Rəsul Rzanın gözəl bir fikri də var: "Zeynal Cabbarzadənin şeirləri ipi qırılmış köhnə muncuqlara bənzəyir, yumarlanaraq küncə-bucağa qısılib". 1966-cı ildə söylənmiş bu poetik mündərcəli münasibətdə dərin mənalar var. Həqiqətən də Zeynal Cabbarzadə şeirləri köhnəliyin içində həmişə təzədir, incidir, axtarılandır, tapılındır! Televiziyada, radioda, konsert salonlarında hələ çox eşidəcəyik: "Sözləri Zeynal Cabbarzadəninindir!"

Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyəsi əsasında hazırlanıb.

Bir məsələ də mütləq qeyd edilməlidir ki, Zeynal Cabbarzadə qələminin məhsulu olan elə nəğmələr də var ki, uzun illər onlar xalq mahnısı kimi oxunub. Yalnız son illərdə mütəxəssislərin araşdırmalarından və musiqişünasların söylədiklərindən bəlli olub ki, müəllifləri səslənməyən, xalq mahnısı kimi təqdim edilən bu nəğmələrin söz müəllifi məhz Zeynal Cabbarzadədir. Bu mahnılardan biri "Laylay" illər boyu televiziya ekranlarında, efirlərdə səslənməkdədir.

dən sonra Azərbaycan Yazıçılar İttifaqında "Nəvəvan" adlı klubun müdiri, "Ədəbiyyat qəzeti"ndə ədəbi işçi və məsul katib vəzifələrində çalışıb. "Pioner" jurnalında məsul katib işləyən Zeynal Cabbarzadə 1950-ci ildən ömrünün sonunadək bu dərginin məsul redaktoru olmuşdur. "Xaniman" adlanan ilk kitabı 1946-cı ildə işıq üzü görmüşdür. Bu kitabda onun cəbhə xatirələri toplanıb. Sağlığında 13 kitabı işıq üzü görmüş Zeynal Cabbarzadənin ölümündən keçən illərdə 3 kitabı (sovet dövründə), dövlət müstəqilliyimizi qazandıqdan sonra ölkə Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" sərəncamına uyğun olaraq "Seçilmiş əsərləri" çap edilmişdir.

Bir neçə il öncə görkəmli Azərbaycan

dırıb əzbərləməyə ehtiyac qalmır. Bu yurdun suyu, havası kimi adamın ruhuna hopur, yaddaşında lövbər salır. Bəlkə də bu qüdrətinə görədir ki, onun ölümündən 30 ildən çox vaxt keçməsinə baxmayaraq, nəğmələri bu gün də təzədir, seviləndir. Müəllifin onlarca mahnısı var ki, əsl müğənni nəfəsinin, avazının mələhətine bə-lənərək müxtəlif ifaçıların yaradıcılığından bir sarı sim kimi keçdi. Bunlar bütöv bir nəslin formalaşmasında, yetişməsinə rol oynadı. Etiraflar səslənir ki, biz bir müğənni kimi Zeynal Cabbarzadənin mahnılarını oxuyaraq məşhurlaşdıq. Bu sırada yada düşən retro mahnılarından "Nə olar" həmişə populyardır:

*Sən ey könlümün dostu, sirdaşı,
Niyyə kəsirsən hər qədəm başı?*